

PRŮCHOD V MĚSTSKÉ HRADBĚ U KOSTELA SV. BARTOLOMĚJE V KOLÍNĚ

VLADISLAV RAZÍM

Kostel sv. Bartoloměje v Kolíně stojí v nejvyšší, jihovýchodní části areálu středověkého města. Oproti nejnižší položeným severním až severozápadním partiím městské zástavby je vyvýšena zhruba o 18 m. Vskutku dominantní místo, jež kostel obsadil, najdeme přímo v rohu hlavní hradby městského opevnění, která se zde dochovala v téměř nepřerušném průběhu. Farní chrám, tvořený raně gotickým trojlodím se dvěma západními věžemi a pozdějším, parlérovským chórem, je od hradby vzdálen jen asi 12 m na jižní a 8 m na východní straně (obr. 1 a 2).

V pohledu na vnitřní líc, kde se dnešní úroveň terénu oproti středověkému stavu takřka nezměnila,¹⁾ je hradba jižně od kostela kolem 6 m vysoká a nedosahuje (snad kromě krátkého úseku na západní straně kostnice) někdejší úrovně ochozu. Na vnější straně, tedy v parkánu, byl terén dodatečně výrazně zvýšen. Směrem do parkánu z hradby vystupují torza tří zaoblených věží, jedna na nároží, druhá necelých 65 m odsud směrem k západu a třetí asi 75 m od nárožní věže k severu. Oba úseky hradby mezi věžemi se nedochovaly v kompletním stavu. Jižně od kostela nacházíme asi 30 m dlouhý díl novodobé zdi z lomového kamene, severovýchodně od závěru kostela hradbou prostupuje budova muzea. Věže jsou původní součástí hlavní hradby, další se vyskytovaly na obvodu města v přibližně pravidelných intervalech. Vnitřek nárožní věže byl využit při stavbě barokní kostnice, založené roku 1733 na půdorysu kvadrilobu (obr. 3, 5 a 6).²⁾

Záměrem tohoto příspěvku však není podrobně se zabývat celým městským opevněním, jež jsme se již věnovali dříve.³⁾ Hlavním předmětem naší pozornosti je otvor v hlavní hradbě, umístěný v těsném západním sousedství barokní kostnice (obr. 3). Dosud zůstal takřka nepovšimnut, přestože jeho správný výklad může mít velký význam pro genezi místa, kostela a snad i celého města. Také dosud známé prameny o něm zcela mlčí.⁴⁾

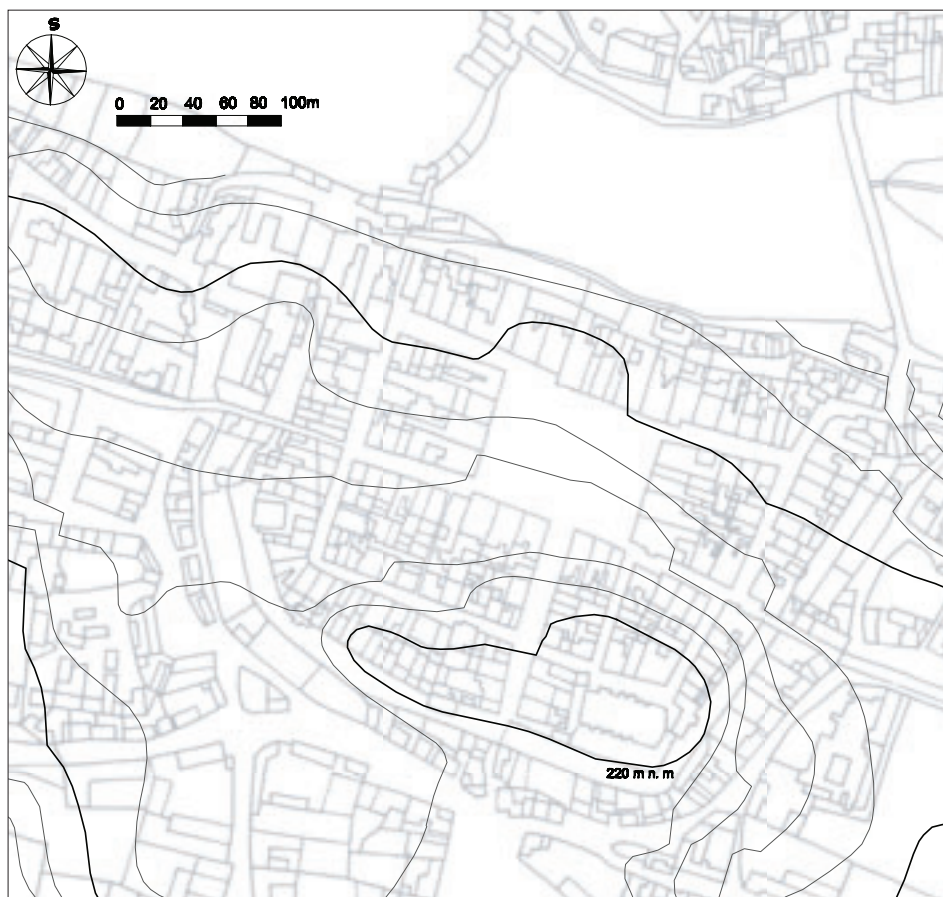
Otvor dnes můžeme zkoumat jen z vnitřní, severní strany, neboť na straně vnější, v prostoru parkánu, došlo v 19. století k vý-

raznému zvýšení terénu.⁵⁾ Otvor je charakteristický lomeným záklenkem, jehož provedení prozrazuje, že je původní součástí řádkovaného líce hradby. Záklenek je v celém svém průběhu vyskládan z tenkých kusů lomového kamene a nad jeho horní částí probíhá stejně konstruovaný vylehčovací pas. Při bližším pohledu na záklenek zjistíme, že ve svislém směru zcela nenavazuje na líc hradby, ale je svými postranními (dolními) částmi poněkud vytočený směrem k severovýchodu. To souvisí s tím, že otvor hradbou neprochází kolmo, ale znatelně šikmo ve směru jihozápad (vnější líc) – severovýchod (vnitřní líc) (obr. 4–7).

Za popsáním záklenkem, který vznikl jako součást vnitřního líce hradby, lze otvor sledovat ve vodorovném směru do hloubky zhruba 150 cm, kde je ukončen nepravidelně svislou stěnou, kterou tvoří částečně zasypaná a částečně konstrukce z lomového kamene a vápenné malty. Touto stěnou, svědčící o složitějším, ale dosud blíže nepoznaném vývoji, je otvor na jižní straně zaslepen. K vrcholnici záklenku je otvor minimálně 280 cm vysoký, v dolní části je však až zhruba do roviny vnitřního líce hradby vyplněn lícovanou zazdívkou z lomového kamene. Lze tedy studovat jen celý podhled záklenku do výše uvedené vzdálenosti 150 cm směrem k jihu a jen několik decimetrů svislých, bočních stěn otvoru pod patkami záklenku, které jsou souběžné a vzájemně vzdálené (v kolmém směru) asi 230 cm. Záklenek je v celém sledovatelném rozsahu tvořen plochými lomovými kameny, jež zedníci radiálně kladli na dřevěné bednění. Pozůstatky konstrukce tohoto bednění jsou nejspíše také čtyři mělké, zhruba hranolové otvory, rozmístěné do dvojic těsně pod úrovní patek záklenku (obr. 4 a 12). Lehce kosodělný půdorys těchto kapes, lépe patrný u jižní

Obr. 1: Kolín, městské jádro na tzv. císařském otisku mapy stabilního katastru Čech z roku 1841. Kostel sv. Bartoloměje stojí při jihovýchodním ohbí hlavní hradby (Zeměměřický úřad Praha).

Obr. 2: Plán města (srov. obr. 1) s doplněnými vrstevnicemi dokládá dominantní polohu kostela sv. Bartoloměje (k tisku připravil I. Fuksa).

dvojice, prozrazuje, že byly propojeny dvěma vodorovnými trámkami, probíhajícími zhruba souběžně s vnitřním lícem hradby. Tyto trámký nesly bednění záklenku po dobu jeho výstavby. Vzhledem k tloušťce hradby je velmi pravděpodobné, že existovala ještě třetí dvojice otvorů, kterou dnes skrývá uvedený zásyp.

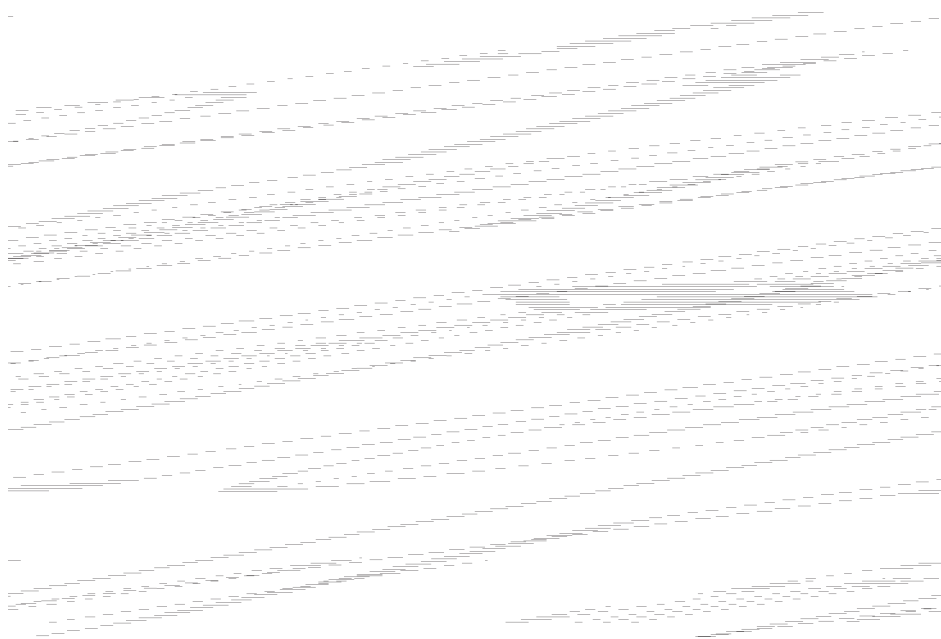
Jak jsme již uvedli, jsou svislé boční stěny pod záklenkem zcela kryty druhotnou zazdívkou blíže neznámého původu, která znemožňuje stanovit také spodní úroveň (dno) otvoru. Lze pouze konstatovat, že stěny jsou minimálně 170 cm vysoké. Přesto můžeme sledovat fragmenty dvou zdí, které byly plynulým pokračováním svislých bočních stěn tohoto otvoru směrem k severu, tedy vně vnitřního líce hradby. Východní z nich vybíhá do vzdálenosti asi 50 cm od vnitřního líce hradby a pak je zakryta mladšími konstrukcemi, západní je nepravidelně ukončena asi 70 cm od líce hradby. Tloušťku těchto zdí lze dnes stanovit – a to velmi přibližně – jen u západní, na minimálně 100 cm. Podobně

nejistá je jejich výška a horní zakončení. Intaktní dolní, již mírně vytočené části líce lomeného záklenku však nasvědčují tomu, že koruny zidek výškově odpovídaly zhruba jeho patkám.

Tyto výškové vztahy souvisejí se skutečností, že dolní úroveň sledovaného otvoru ležela přinejmenším 200 cm pod předpokládanou úrovní okolního terénu ve středověku. Vybíhající zdi tedy nejspíše tvořily boční stěny asi 230 cm širokého koridoru – šije, již se sestupovalo ve směru od kostela ke vstupu do otvoru. Vzhledem k tomuto poslání stačilo, aby byly zdi lícované jen na straně interiéru šije, čemuž patrně nasvědčuje také to, že vnější líc západní zdi se nedochoval ani fragmentárně (obr. 9). Sklon a formování podlahy šije dnes nelze ani odhadovat, stejně jako její případné zastřešení. Situace v prostoru šije je velmi znejasněna pozdějšími úpravami, jejichž chronologii by bylo možno objasnit jen archeologickým výzkumem. Přejchod vlastního otvoru do šije lze dnes sledovat díky asi 1 m široké sníženině, vy-

mezené na severní straně novodobou tarasní zdí (obr. 4 a 13).

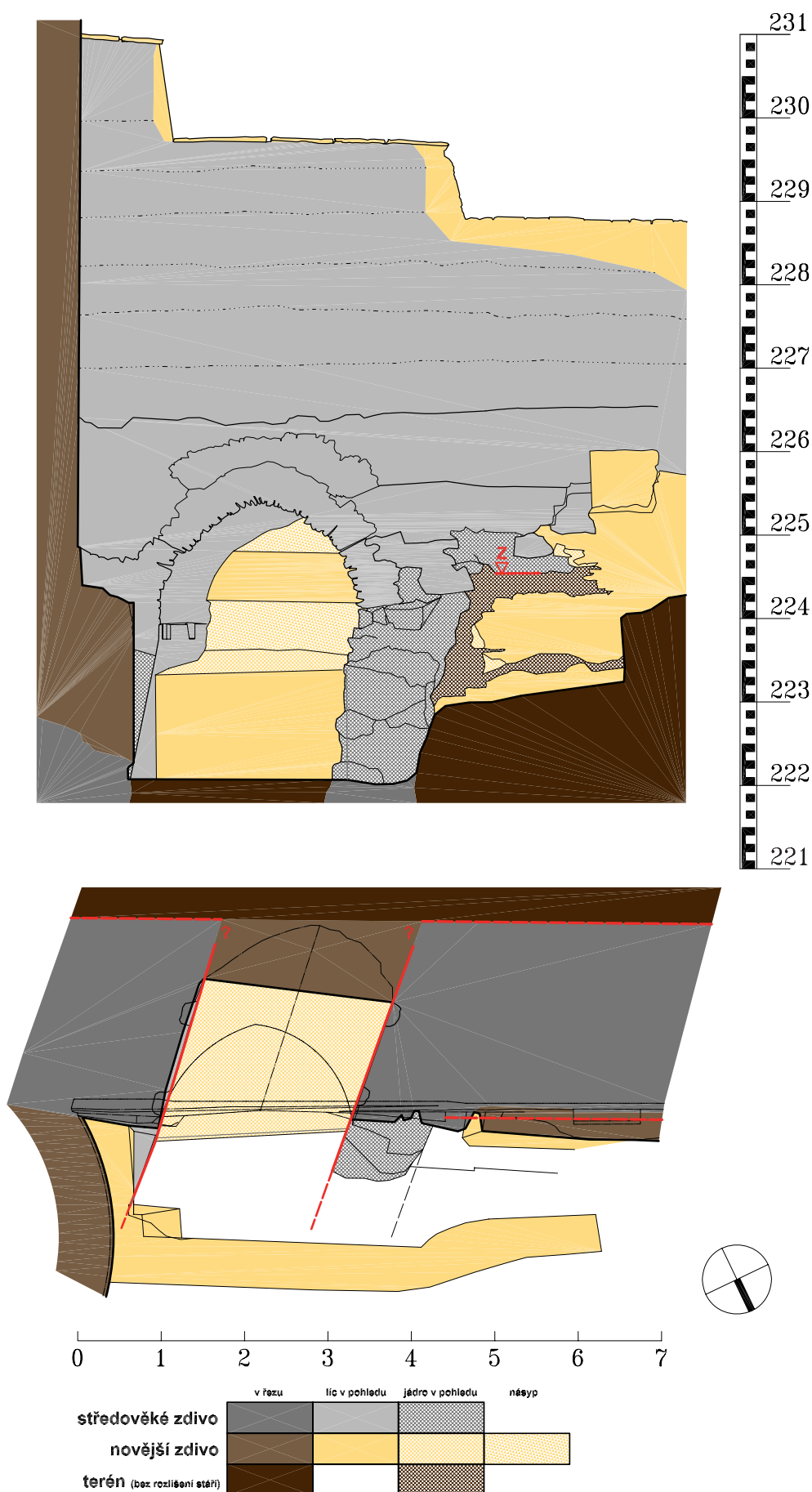
Zásadní je otázka smyslu popsaného otvoru, který je nepochybně původní součástí hlavní hradby. Pozoruhodné

Obr. 3: Situace části městského opevnění u kostela sv. Bartoloměje, ze zaměření z roku 1979 (archiv NPÚ – ÚOPSC). Šipkou je vyznačena doplněná poloha průchodu hlavní hradbou (k tisku připravil I. Fuksa).

jsou zejména jeho značné rozměry, které lze vcelku spolehlivě stanovit, šikmé natočení a výškový vztah k terénu. Tyto vlastnosti nasvědčují tomu, že nešlo o pouhou niku, ale o průchod. Je-li asi 230 cm široký, můžeme podle analogií odhadnout, že vzdálenost mezi stojkami portálu, který musíme předpokládat v rovině vnějšího líce hradby, představovala asi 200–210 cm. Výška stojek dosahovala asi 170 cm. Pokud však na základě existence šije připustíme velmi pravděpodobnou možnost, že podlaha průchodu směrem od jihu k severu stoupala, byly vyšší. Takto velký a poměrně pečlivě konstruovaný průchod zjevně nebyl jen podružnou brankou či manipulačním otvorem, ale odpovídal například mnoha dochovaným hlavním vstupům hradů. Šikmost půdorysu otvoru naznačuje, že jej neměli využívat jen pěší, ale také povozy. Natočení nejspíše souvisí s tím, že cesta ke vstupu nevedla přímo, ve směru kolmo na vnější líc hradby, ale v souladu s utvářením terénu probíhala přibližně souběžně s hradbou od západu, od místa, kde se do města vstupovalo Kouřimskou branou. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že dnešní takřka vodorovný a upravený povrch parkánu nelze mechanicky spojit se středověkým stavem, který se mohl výrazně lišit. Zcela odlišným výškovým poměrům nasvědčuje nutnost zapustit průchod výrazně pod úroveň terénu na vnitřní straně. Dolní část průchodu na straně vnější měla zřejmě specifické řešení, aby byla staticky odolná.

Přijmeme-li uvedenou interpretaci otvoru, musíme se dále ptát, čemu sloužil. Představíme-li si městské opevnění jako celek, se čtyřmi doloženými branami (Klásterskou na severozápadě, Kouřimskou na jihu, Kutnohorskou na východě a Labskou na severu),⁶⁾ je vstup při jihovýchodním nároží města další, byť typologicky odlišnou branou, která však neměla žádnou návaznost na uliční síť. Nepravdě-

Obr. 4: Průchod hlavní hradbou u kostela sv. Bartoloměje, pohled od severu a půdorys. (Zaměření J. Veselý, 2012).

podobný by byl výklad, že brána sloužila kostelu sv. Bartoloměje. Z hlediska obrany města a obvyklých postojů městských obcí, známých z písemných pramenů, by byl takovýto vstup – navíc větší než pouhá branka pro pěší – zcela nežádoucí, nemluvě o jeho skutečné účelnosti.

Nutně tedy musíme zvažovat účel brány, který s kostelem nesusvisel. Východiskem úvah je stáří obou staveb – hlavní městské hradby s branou a kostela. Vlastností hradby a prameny, které již byly analyzovány, nasvědčují jejímu vzniku ve 13. století, patrně před dobou vlády Václava II. (1283–1305).⁷⁾ Nápadně šikmý vnější líc hradby, dosud nejlépe dochovaný v severním sousedství muzea, tedy blízko pojednávaného průchodu, lze považovat za projev nepřilíhající velké zkušenosti zedníků, nelze jej však bezvýhradně pokládat za znak archaичnosti. Pokus o dendrochronologické datování hradby byl zatím neúspěšný.⁸⁾ Kolín je jako tzv. institucionální vrcholně středověké město doložen k roku 1261 v královské listině pro blízké městečko benediktinského kláštera v Opatovicích Přelouč,⁹⁾ z žádné písemnosti však nevyplyvá, jak dlouho před tímto datem byl skutečně založen a kdy se ustálila jeho urbanistická osnova. Kostel sv. Bartoloměje, jemuž je speciální pozornost věnována na jiných místech,¹⁰⁾ byl ve své raně gotické podobě podle dosavadních stavebněhistorických

Obr. 5: Hlavní hradba u kostela sv. Bartoloměje v pohledu z parkánu. Vpravo v popředí oblá nárožní věž (nad ní barokní kostnice), vlevo (na pozadí osmiboké věže kostela) se pod novodobým tarasem (dole) ukrývá průchod hradbou (snímek autor, 2003).

a uměnovědných rozborů budován nejspíše od 60. let 13. století, počínaje východní, jen torzálně dochovanou částí.¹¹⁾ Pokud je velmi pravděpodobné, že brána nebyla současně s hradbou zřízena v rámci funkcí kostela a že město vzniklo dříve, než začal být kostel stavěn, můžeme reálně uvažovat o tom, že příslušnou areu dříve zaujímal stavba jiného účelu. Přitom právě ve spojení s branou v hradbě si lze patrně představit stavbu jediného druhu – sídlo vrchnosti, konkrétně v případě Kolína sídlo zeměpanské. Podporou této hypotézy může být již zmíněný reliéf města, te-

meno výrazného návrší, na němž kostel stojí. Tato poloha spolu s tzv. předlokačními archeologickými nálezy¹²⁾ připouští možnost, že zde uvažované opevněné sídlo, eventuálně s menší sakrální stavbou, stálo již dříve a při vzniku vrcholně středověkého města bylo zahrnuto do jeho hradeb, ať již bez větších změn nebo za určité prostorové a stavební transformace. Uvažovanému zeměpanskému sídlu, jež se takto ocitlo v areálu města, by sloužila pojednávaná brána, zajišťující nezávislost vstupu na vůli měšťanů. Teprve následně by pak došlo k radikální změně – k rezignaci na královské sídlo (hrad) a postoupení jeho místa pro výstavbu rozlehlého a náročně pojatého kostelního trojlodí zhruba od 60. let 13. století. Farní funkce předtím zřejmě plnila jiná svatyně, ať již stála na zhruba stejném, nebo jiném místě,

Obr. 6: Průchod hlavní hradbou v nadhledu z kostelního chóru. Vlevo kostnice. Před průchodem novodobá tarasní zídka s dočasně obnaženým severním lícem (snímek autor, leden 2008).

Obr. 7: Celkový pohled na průchod hlavní hradbou od severu (srov. obr. 4). V pozadí otvoru je dobře patrné souvrství, jež jej směrem do parkánu zaslepuje. V popředí koruna novodobé tarasní zidky (snímek autor, 2012).

Obr. 8: Průchod s detailem výběhu západní zdi šije (snímek autor, 2012).

Obr. 9: Detail výběhu západní zdi šije (srov. obr. 4 a 8) v době záchranného archeologického výzkumu. Vpravo od měřické latě je za chybějícím lícem základové partie hradby obnaženo geologické podloží, které zde vystupuje do poněkud vyšší úrovně než bylo zjištěno v sondách dál směrem k západu od tohoto místa. Zcela vpravo zpevnění základového zdiva tenkými kusy lomového kamene z 19. století (snímek Z. Neustupný, 2009).

Obr. 10: Pohled z koruny tarasní zidky na dolní část průchodu. Uprostřed zazdívka dolní části průchodu, po obou jejích stranách fragmenty postranních zdi šije (snímek autor, 2012).

event. včetně prostoru vně hradeb města. Současně nejspíše došlo k zaslepení brány v hradbě. Další změny nejbližšího okolí vnitřní strany průchodu lze spojit s výstavbou barokní kostnice.

I když zde předkládáme pouze hypotézu, vycházející jen z existence brány v hlavní městské hradbě, jsou inspirativní podobné příklady vývoje v počátečních obdobích dalších měst. Žádnými výjimkami nebylo zejména předání opuštěného sídla vrchnosti, k němuž docházelo za různých okolností, mendikantským klášterům, jak se stalo například v Lipsku,¹³⁾ Saalfeldu¹⁴⁾ či Nordhausenu,¹⁵⁾ a v Čechách snad v Písku.¹⁶⁾ Kromě již uvedeného je pojednávána brána u kolínského kostela zajímavá ještě jednou souvislostí širšího dosahu.

Pokud byla stavba raně gotického kostela zahájena po polovině 13. století, je pravděpodobné, že městská hradba obsahující bránu vznikla dříve, možná řádově o desítky let, tedy někdy v průběhu 1. poloviny téhož století. Vzhledem ke značné nejistotě v otázce, kdy přesněji se u nás v průběhu 13. století objevily tzv. flankovací systémy fortifikačních staveb a jak rychle zde zdomácněly, je i tato indicie velmi cenná.¹⁷⁾ Nezbyvá než počkat, zda se podaří představenou hypotézu prověřit a zda další výzkum přinese spolehlivější data.

Příspěvek vznikl v rámci plnění programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI) – DF12P01OVV044.

POZNÁMKY

- 1) Za informaci děkuji Zdeňku Neustupnému a Janu Kypťovi z archeologického oddělení střeďočekkého odborného pracoviště NPÚ, kteří v roce 2009 prováděli záchranný výzkum na vnitřní straně hradby v souvislosti se statickým zajištěním jejích základových partií.
- 2) Ke kostnici E. Poche a kol., Umělecké památky Čech 2 (K/O). Praha 1978, s. 87.
- 3) V. Razím, Kolín, Čáslav, Nymburk – městská opevnění posledních Přemyslovců v Čechách, Umění 36, Praha 1988, s. 309–339; Týž, K základním otázkám stavebního vývoje hradu v Kolíně nad Labem, Památky středních Čech 17, č. 2, 2003, s. 28–44.
- 4) Archivní rešerši k městskému opevnění v Kolíně zpracoval P. Zahradník, Kolín, městské opevnění: Dějiny objektů. 1998, rkp. Doplnky následně shromáždila P. Načeradská, Kolín, městské opevnění: Dějiny objektů. Doplněk. 2003, rkp.
- 5) P. Zahradník, o. c. v pozn. 4; P. Načeradská, o. c. v pozn. 4.
- 6) Srov. V. Razím, Kolín, Čáslav, Nymburk, o. c. v pozn. 3; Týž, K základním otázkám, o. c. v pozn. 3.
- 7) Týž, Kolín, Čáslav, Nymburk, o. c. v pozn. 3.
- 8) Dendrochronologickou analýzu dvou nalezených původních klestů, uložených vodorovně při stavbě hradby, provedl v roce 2008 z podnětu autora ing. Tomáš Kyncl.
- 9) J. Šebánek, – S. Dušková, edd., Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae (CDB) V/1. Praha 1974, č. 292, s. 438 n.
- 10) Naposled: M. Patrný, Stavební vývoj chrámu sv. Bartoloměje v Kolíně od 14. století, průzkumy Památek XIX, č. 2, s. 145–162.
- 11) Dosud nejúplněji J. Kuthan, Česká architektura v době posledních Přemyslovců. Vimperk 1994, s. 193 až 201; srov. též D. Líbal, Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek. Praha 2001, s. 186 až 191.
- 12) J. Valentová – R. Tvrdík, Předlokační osídlení Kolína, Archeologie ve středních Čechách 8, 2004, s. 547–583.
- 13) H. Müller, Burg und herrschaftshängiger Bereich in befestigten Städten Sachsen, in: H. Müller ed., Burgenforschung aus Sachsen 17/2, Langenweißbach 2004, s. 52–80.
- 14) G. Werner, Zur topographisch-historischen Entwicklung der Stadt Saalfeld im Mittelalter, in: M. Escherich et al. edd., Entstehung und Wandel mittelalterlicher Städte in Thüringen, Berlin 2007, s. 192–213.
- 15) H.-J. Grönke, Nordhausen – die Stadtentwicklung vom 9. bis 19. Jahrhundert im Überblick, in: M. Escherich et al. edd., Entstehung und Wandel mittelalterlicher Städte in Thüringen, Berlin 2007, s. 160–174.
- 16) V Pisku tuto hypotézu snad připouští nález románského kamenického fragmentu v prostoru raně gotického hradu a blízké sousedství dominikánského kláštera, budovaného současně s hradem v době Přemysla Otakara II. Této zajímavé otázce se budeme podrobněji věnovat na jiném místě.
- 17) Ke genezi flankovací soustavy V. Razím, K počátkům flankovací soustavy v české pevnostní architektuře, Zprávy památkové péče 53, Praha 1993, s. 81–88; T. Durdík, Ilustrovaná encyklopedie českých hra-

Obr. 11: Průhled sníženou partií terénu před průchodem směrem k východu (v pozadí nahoře kostnice). Vpravo vnitřek průchodu s jedním z otvorů pro nosníky bednění klenby, níže zadržka průchodu a fragment výběhu východní zdi šije (srov. obr. 10). Za měřickou latí líc zdiva, související snad se založením barokní kostnice (současný s ním je patrně také předstupující zdivo s nárožím vlevo). Zcela vlevo novodobá tarasní zídka (snímek autor, 2012).

Obr. 12: Pohled na východní stěnu vnitřku průchodu (srov. obr. 11) se dvěma otvory pro nosníky bednění klenby (snímek autor, 2012).

dů. Praha 1999, s. 133; z diskuse v posledním období A. Nachtmannová – V. Razím, Krivoklát a lovecký hvozď v době přemyslovské, in: V. Razím ed., Přemyslovské Krivoklátsko, 900 let hradu Krivoklátského. Praha 2010, s. 12–34 zejm. s. 20–21.

Obr. 13: Pohled od kostnice směrem k západu (protějšek obr. 11). Vlevo průchod v hlavní hradbě s výběhem západní zdi šije, vpravo novodobá tarasní zídka (snímek autor, 2012).

DER DURCHGANG BEI DER ST. BARTHOLOMAUS-KIRCHE IN DER STADTMAUER IN KOLÍN A. D. ELBE

Die Stadt Kolín an der Elbe im Kreis Mittelböhmen zählte im Mittelalter zu den bedeutendsten landesfürstlichen Städten. Ihre Anfänge und die sehr erfolgreiche Entwicklung im 13. Jahrhundert sind mit dem Silberbergbau in der Umgebung verknüpft, die regelmäßige städtebauliche Anlage wird für den musterartigen zeitgenössischen Ausdruck seiner Art gehalten. Die genaue Stadtgründungszeit ist nicht genau bekannt, zum ersten Mal wird ihr Privilegium zum Jahr 1261 erwähnt. Einen der Belege der Bedeutung der Stadt stellen die zum Teil erhaltene Befestigung (ursprünglich wurde die Stadtmauer mit einem System der regelmäßig aufgestellten runden Türme ergänzt) und die tatsächlich aufwändige frühgotische, seit den 1260er Jahren als dreischiffiger Hallenbau mit einem Paar achteckiger Westtürme gebaute Stadtkirche dar (man überlegt vom Zusammenhang mit Thüringen, der dreiteilige Chor wurde nach Mitte des 14. Jahrhunderts durch einen größeren von Peter Parler ersetzt). Die Kirche befindet sich ausdrucksvolle als eine Dominante in der höchsten Position des mäßig abfallenden Stadtgeländes, in der südöstlichen Stadtmauercke.

Der Beitrag befasst sich mit dem bislang außer Acht gelassenen Durchgang durch die Hauptmauer in der unmittelbaren Nähe des südöstlichen Stadtmauer-Eckturmes, in dem im Barock das Beinhaus errichtet wurde. Der Durchgang ist ein ursprünglicher Stadtmauerteil, zugänglich ist jedoch nur die stadtwärts gewendete, unter das ursprüngliche Gelände eingesenkte Seite (erhalten sind auch Halsfragmente), während man an der Außenseite (im Zwinger) das Gelände im 19. Jahrhundert erhöht hat. Die Maße des Durchgangs deuten an, es habe sich nicht um eine bloße Fußgängerpforte gehandelt, sonder um eine mit den

Stadttoren vergleichbare Öffnung. Man kann sich kaum vorstellen, dass ein solches Tor mit dem Zugang von Westen durch den Zwinger nur mit den kirchlichen Funktionen hätte zusammengehangen sollen. Man möge daher von einer Möglichkeit überlegen, nämlich dass die Kirche einen, wohl älteren als die Stadt selbst, landesfürstlichen (königlichen) Vorgängerbau-Sitz gehabt hätte. Der hatte für eine bestimmte Zeit seine Funktion erfüllt, und danach „opferte“ man seine Area dem Kirchenbau (es gibt mehrere ausländische Beispiele, als die Burg oder ein ähnlicher Sitz in der Stadt durch das Bettelordensklöster ersetzt wurde). Es ist nicht auszuschließen, dass Kolín als mittelalterliche institutionelle Stadt einige Jahrzehnte vor dem Jahr 1261 entstanden ist. Als sehr wahrscheinlich erscheint die Entstehung der Stadtmauer mit einem System der runden Türme, deren Teil auch das behandelte Tor bildet, schon vor der Mitte des 13. Jahrhunderts (die dendrochronologische Datierung der gefundenen Holzteile war jedoch ohne Erfolg). Die angeführte Hypothese erscheint auch aus der Hinsicht der Entwicklung der Befestigungsbaukunst in Böhmen im 13. Jahrhundert als bemerkenswert.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Kolín (Kr. Mittelböhmen), Stadtkern, sog. Pflichtabdruck der Mappe des Stablen Katasters, 1841. Kirche d. hl. Bartholomäus steht beim südöstlichen Stadtmauerbogen. Landvermessungsamt Prag.

Abb. 2: Kolín, Stadtplan (s. Abb. 1) mit eingezeichneten Höhenlinien belegt die dominante Lage der Kirche d. hl. Bartholomäus (Druckbearbeitung I. Fuchsa).

Abb. 3: Kolín, Lageplan des Stadtbefestigungsteils bei der Hl. Bartholomäuskirche, aus der Aufnahme 1979 (Archiv von NPÚ – ÚOP střeďních Čech [Regionale Facharbeitsstätte des Nationalen Denkmalinstituts für Mittelböhmen] in Prag). Pfeil zeigt zur ergänzten Lage des Durchgangs durch die Stadtmauer (Druckbearbeitung I. Fuchsa).

Abb. 4: Kolín, Durchgang durch die Stadtmauer bei der Hl. Bartholomäuskirche, Grundriss und Schnitt (Baufaufnahme Zv. Dragoun 2002, korrigiert und ergänzt von J. Veselý 2012 in der Zusammenarbeit mit dem Autor).

Abb. 5: Kolín, Stadtmauer bei der Hl. Bartholomäuskirche, Ansicht vom Zwinger. Rechts im Vordergrund runder Eckturm (darüber barockzeitiges Beinhaus), links (im Hintergrund achteckiger Kirchturm) unter der neuzeitlichen Terrasse (unten) der Durchgang durch die Stadtmauer verborgen (Foto des Autors 2003).

Abb. 6: Kolín, Stadtmauer mit dem Durchgang von oben hin aufgenommen. Links das Beinhaus, vor dem Durchgang neuzeitliche niedrige Stützmauer mit dem vorübergehend freigelegten nördlichen Mauerhaupt (Foto des Autors, Jänner 2008).

Abb. 7: Kolín, Ansicht des Durchgangs durch die Stadtmauer von Norden (s. Abb. 4). Im Hintergrund der Öffnung deutliche Schichtenfolge der Verblendung in der Richtung zum Zwinger. Im Vordergrund Mauerkrone der neuzeitlichen niedrigen Stützmauer (Foto des Autors 2012).

Abb. 8: Kolín, Durchgang durch die Stadtmauer mit Detail der Westmauer des Halses (Foto des Autors 2012).

Abb. 9: Kolín, Auslauf der Halswestmauer (s. Abb. 4, 8) während der Rettungsgrabung. Rechts von der Messlatte hinter dem fehlenden Stadtmauergrund-Mauerhaupt der abgedeckte geologische Untergrund, der da etwas höher aufsteigt als in den westlicher belegten Sonden. Ganz rechts Versteifung des Maueruntergrunds mittels dünner Bruchsteinstücke aus dem 19. Jahrhundert (Foto Z. Neustupný 2009).

Abb. 10: Kolín, Blick von der Stützmauerkrone zum unteren Teil des Durchgangs. In der Mitte Zumauerung des Durchgangsunterteils, an deren beiden Seiten Halsmauerfragmente (Foto des Autors 2012).

Abb. 11: Kolín, Blick durch die eingesenkte Geländepartie vor dem Durchgang ostwärts (im Hintergrund oben das Beinhaus). Rechts das Durchgangsinne mit einer der Öffnungen nach den Verschalungsträgern, niedriger die Durchgangsummauerung und Fragment des Halsostmauerfragments (s. Abb. 10). Hinter der Messlatte das Mauerhaupt, wohl mit der Barockbeinhauserrichtung zusammenhängend (zeitgenössisch damit wohl auch das vorspringende Mauerwerk mit einer Ecke links). Ganz links die neuzeitliche Stützmauer (Foto des Autors 2012).

Abb. 12: Kolín, Durchgang durch die Stadtmauer, Ostwand (s. Abb. 11) mit zwei Öffnungen nach den Gewölbeverschalungsträgern (Foto des Autors 2012).

Abb. 13: Kolín, Blick vom Beinhaus westwärts (Gegensatz zur Abb. 11). Links der Durchgang durch die Stadtmauer mit einem Halswestmauerauslauf, rechts die neuzeitliche Stützmauer (Foto des Autors 2012).

(Übersetzung J. Noll)